

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Νεοελληνική Γλώσσα

Γ΄ Δημοτικού

Τίτλος:

«Χιροσίμα - Πόλεμος και ειρήνη»

ΣΟΦΙΑ ΚΟΛΟΣΙΔΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σεναρία και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Κώστας Ντίνας & Σωφρόνης Χατζησαββίδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Χιροσίμα - Πόλεμος και ειρήνη

Δημιουργός

Σοφία Κολοσίδου

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

(Προτεινόμενη) Τάξη

Γ΄ Δημοτικού - Δ΄ Δημοτικού

Χρονολογία

Μάιος 2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

«Γλώσσα Γ΄ Δημοτικού», τεύχος γ΄, ενότητα 3: *Όλοι μια αγκαλιά.*

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

I. Φιλολογικής ζώνης

Ιστορία

II. Άλλα γνωστικά αντικείμενα

Γεωγραφία

Φυσική

Χρονική διάρκεια

13+ διδακτικές ώρες

Χώρος

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

Εικονικός χώρος: [Google Earth](#), [Popplet](#), [Thinglink](#), [lino](#), [Sweet Home](#), ιστοσελίδα τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Ο/Η εκπαιδευτικός θα πρέπει, πριν την εφαρμογή του σεναρίου, να επισκεφτεί όλες τις προτεινόμενες ηλεκτρονικές πηγές, για να διαπιστώσει αν είναι ενεργές ή αν έχουν εμπλουτιστεί με ανεπιθύμητο υλικό. Θα πρέπει να τις επεξεργαστεί, για να γνωρίζει το περιεχόμενό τους και τα σημεία που θα πρέπει να επιστήσει την προσοχή των μαθητών/τριών, πριν επιχειρήσει να ασχοληθεί με αυτές στην τάξη. Ο/Η εκπαιδευτικός θα πρέπει να κατεβάσει και να εγκαταστήσει το πρόγραμμα [Sweet Home](#) στους υπολογιστές που θα χρησιμοποιήσουν οι μαθητές/τριες. Πρόκειται για πρόγραμμα στα ελληνικά με αρκετές δυνατότητες και, επομένως, μπορούν να ζητηθούν από τα παιδιά ενέργειες που θα ανταποκρίνονται στο επίπεδό τους.

Οι μαθητές/τριες καλό θα ήταν να έχουν εξοικειωθεί με την εργασία σε ομάδες ή έστω σε δυάδες. Αν δεν είναι εξοικειωμένοι με την τεχνική των «έξι καπέλων σκέψης», καλό θα ήταν να αφιερωθεί χρόνος στην ομαλή μετάβαση των παιδιών σε αυτήν τη διαφορετική διαλογική προσέγγιση θεμάτων (βλ. *Άλλες εκδοχές*). Θα πρέπει να έχουν κατακτήσει τις στοιχειώδεις λειτουργίες του Η/Υ (χρήση λογισμικού κατασκευής κειμένου και παρουσίασης, αντιγραφή-επικόλληση, αποθήκευση) και τον τρόπο πλοήγησης στο διαδίκτυο με τη βοήθεια μηχανών αναζήτησης. Οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι με τις περισσότερες έννοιες των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (την ηλιακή, την αιολική και την ενέργεια του νερού), τις οποίες διδάχθηκαν στη Μελέτη Περιβάλλοντος της Β΄ Δημοτικού (σ. 109-112). Καλό θα είναι να έχει γίνει κάποια προεργασία για την αποσαφήνιση του όρου «ήπειρος» και την αναγνώριση των ηπείρων στον παγκόσμιο άτλαντα.

Η υλικοτεχνική υποδομή θα πρέπει να περιλαμβάνει επαρκή αριθμό Η/Υ, ώστε να μπορεί κάθε ομάδα να εργάζεται σε έναν υπολογιστή. Θα πρέπει να υπάρχει ένα προβολικό μηχάνημα, για να γίνεται η επεξεργασία δεδομένων στην ολομέλεια.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

Το σενάριο είναι πρωτότυπο στη σύλληψη.

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι δραστηριότητες του σεναρίου ακολουθούν μία σειρά. Αρχικά, τα παιδιά έρχονται σε επαφή με το γεγονός της ρίψης της ατομικής βόμβας στη Χιροσίμα. Στη συνέχεια, διαμορφώνεται το ιστορικό και γεωγραφικό πλαίσιο, τα οποία προσεγγίζονται από μια κριτική σκοπιά, ώστε να μπορέσουν οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν μια σφαιρική εικόνα του συμβάντος. Έπειτα, παρουσιάζεται η ιστορία της μικρής Σαντάκο, η οποία με την επιμονή της και την πίστη της στην ιαπωνική παράδοση της κατασκευής γερανών, μπορεί να μη νίκησε τον θάνατο, κατάφερε όμως να ευαισθητοποιήσει διεθνώς τους ανθρώπους ως προς θέματα ειρήνης και χρήσης ατομικών όπλων. Στο σημείο αυτό αξιοποιούνται διαδικτυακά κείμενα και αναδεικνύεται η αντιφατικότητα στις πληροφορίες που αυτά μπορεί να παρέχουν ή ταύτιση, αφού ένα κείμενο μπορεί να αποτελεί πηγή για κάποιο άλλο.

Σε επόμενη δραστηριότητα γίνεται επεξεργασία της πυρηνικής ενέργειας μέσα από διαφορετικές οπτικές με στόχο την καλλιέργεια της επιχειρηματολογίας στον προφορικό λόγο στα πλαίσια μιας συζήτησης που λαμβάνει χώρα στην ολομέλεια. Οι διαφορετικές οπτικές εντοπίζονται και στη λήψη φωτογραφιών και βίντεο. Οι επιλογές της οπτικής γωνίας δεν είναι τυχαίες ή ουδέτερες. Ενέχουν το κίνητρο και

τον στόχο του λήπτη. Σε επόμενο επίπεδο, συνδυάζοντας τα προηγούμενα, παρουσιάζεται η εικονική περιήγηση, με την οποία καλούνται να ασχοληθούν τα παιδιά μέσα από αυθεντικά διαδικτυακά περιβάλλοντα και μέσα από τη δημιουργία και παρουσίαση ενός τρισδιάστατου σπιτιού.

Τελική δραστηριότητα αποτελεί το «κυνήγι του θησαυρού», τη σχεδίαση και οργάνωση του οποίου αναλαμβάνουν οι ομάδες των μαθητών με τη βοήθεια και καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού. Τα παιδιά ως «Πειρατές Κατά του Πολέμου» ψάχνουν να βρουν έναν θησαυρό που να σχετίζεται με ένα μήνυμα ειρήνης.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Κάθε χρήστης της γλώσσας δεν αρκεί να έχει γνώση του συστήματος της γλώσσας, για να μπορέσει να ανταποκριθεί αποτελεσματικά σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις. Θα πρέπει πέρα από τη γλωσσική ικανότητα να κατέχει και την επικοινωνιακή ικανότητα, τη δυνατότητα τροποποίησης και προσαρμογής των γλωσσικών του επιλογών, ώστε να πετυχαίνει κάθε φορά το επιθυμητό επικοινωνιακό αποτέλεσμα (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης 1997: 55-57). Έτσι, δεν αρκεί να μαθαίνουμε στα παιδιά αποκομμένες γνώσεις της γραμματικής ή του συντακτικού, αλλά θα πρέπει αυτές να σχετίζονται με τα κειμενικά είδη, τα κίνητρα και τους στόχους του γράφοντα ή ομιλούντα και, φυσικά, τις επικοινωνιακές περιστάσεις, στις οποίες αυτά εντάσσονται και επηρεάζουν ή επηρεάζονται. Επιπλέον, Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να προσεγγίζουν κριτικά, όχι μόνο γλωσσικές επιλογές, αλλά και οποιονδήποτε σημειωτικό πόρο κληθούν να επεξεργαστούν (Kress 2003).

Δε θα πρέπει, φυσικά, να παραμερίζεται η δημιουργικότητα των μαθητών είτε αυτή αφορά την ανάπτυξη ενός πολύπλευρου τρόπου σκέψης είτε τις καλλιτεχνικές τους ανησυχίες. Μια δημιουργική τεχνική προσέγγισης θεμάτων που βασίζεται στις διαφορετικές οπτικές είναι αυτή των «έξι καπέλων σκέψης», η οποία δίνει τη

δυνατότητα στους μαθητές να αντιληφθούν πόσο σύνθετα μπορεί να είναι τα θέματα που επεξεργαζόμαστε με έναν όμως παιγνιώδη τρόπο (Δημητρακόπουλος κ.ά. 2013).

Η τεχνική των «έξι καπέλων σκέψης» προτάθηκε για πρώτη φορά από τον Edward de Bono (1985) στο ομώνυμο βιβλίο του. Αναφέρεται σε έξι διαφορετικούς τρόπους σκέψης με τους οποίους μπορούμε να εξετάσουμε κάποιο θέμα. Το άσπρο καπέλο σχετίζεται με την εξέταση των πληροφοριών που έχουμε ή αναζητήσαμε γύρω από ένα θέμα. Το μαύρο καπέλο συμβολίζει την αρνητική και καχύποπτη στάση απέναντι στο υπό εξέταση θέμα και την ανάδειξη των μη επιθυμητών παραμέτρων ή συνεπειών. Το πράσινο καπέλο αφορά στις δημιουργικές λύσεις σε ζητήματα που προκύπτουν. Εδώ δίνουμε χώρο στη φαντασία και μπορούμε να καταργήσουμε τους λογικούς περιορισμούς. Στο κόκκινο καπέλο εμπλέκονται οι προσεγγίσεις που σχετίζονται με τη διαίσθηση. Κύριο λόγο έχουν τα συναισθήματα και το πώς νιώθει ο εμπλεκόμενος με το θέμα που εξετάζεται. Οι αντιδράσεις μπορούν να βασιστούν σε προαισθήματα, ένστικτο και αυθορμητισμό. Το κίτρινο καπέλο συνδέεται με την προώθηση των θετικών στοιχείων και αποτελεσμάτων του ζητήματος που επεξεργαζόμαστε και, τέλος, το μπλε δίνει τη δυνατότητα συντονισμού και ελέγχου της όλης διαδικασίας (Κομνηνού 2012).

Ο παιγνιώδης τρόπος εκμάθησης και οι βιωματικές πρακτικές είναι πολύ βασικές κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Προσφέρουν στο παιδί το πλαίσιο εκείνο στο οποίο μπορεί να ενεργοποιηθεί, να αναζητήσει πληροφορίες, να δράσει δημιουργικά και να υποδυθεί ρόλους (Δεδούλη 2002). Έτσι, το παιδί βιώνει τη διδακτική διαδικασία ως πρωταγωνιστής και όχι ως απλός δέκτης.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

- Γνωριμία των δύο μετώπων του Β΄ Παγκόσμιου πόλεμου και των βασικών ηγετικών μορφών που αναδείχθηκαν.

- Γνωριμία των χωρών που συμμετείχαν στον πόλεμο και τη θέση τους στην υδρόγειο.
- Καλλιέργεια αντιπολεμικών αντιλήψεων και στάσεων.
- Γνωριμία της πυρηνικής ενέργειας και των διάφορων πτυχών και εφαρμογών της.
- Ανάπτυξη αισθήματος ευθύνης ως προς τις επιλογές των ανθρώπων και τις συνέπειες των επιλογών αυτών στην κοινωνία.
- Εξοικείωση με την εικονική περιήγηση και τα τρισδιάστατα περιβάλλοντα.
- Γνωριμία με πτυχές του ιαπωνικού πολιτισμού.

Γνώσεις για τη γλώσσα

- Εξάσκηση στη συγγραφή επιστολής και συσχετισμός με τα νέα μέσα επικοινωνίας.
- Επεξεργασία πληροφοριακών κειμένων και σύγκριση των πληροφοριών.
- Ανάδειξη των γλωσσικών επιλογών του συγγραφέα για τον εντοπισμό της στάσης που κρατά στο θέμα που επεξεργάζεται στο κείμενό του.
- Εξάσκηση στη συγγραφή κειμένου παράθεσης προσωπικών απόψεων, επιλέγοντας τη στάση που θα κρατήσουν για ένα θέμα, η οποία θα αναδεικνύεται από τις γλωσσικές τους επιλογές.
- Εξοικείωση με τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων.
- Ανάπτυξη επιχειρημάτων στον προφορικό λόγο.
- Εξάσκηση στην επιλογή κατάλληλων κάθε φορά γλωσσικών και σημειωτικών πόρων για τη δόμηση κατευθυντικού λόγου για διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας.
- Εξοικείωση με τη σύνταξη υβριδικού κειμένου (κατευθυντικού και πληροφοριακού), το οποίο θα ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας (υποδουόμενοι τον ρόλο του ξεναγού ενός μουσείου).
- Εξάσκηση στη συγγραφή οδηγιών για δημιουργία κατασκευής.

Γραμματισμοί

- Κριτική θεώρηση αντιλήψεων για τον διαχωρισμό του χώρου (ηπείρων) και για κοινωνικά θέματα (π.χ. χρήση πυρηνικής ενέργειας).
- Κριτική θεώρηση των πληροφοριών που παρουσιάζονται στο διαδίκτυο.
- Εξοικείωση με τους εννοιολογικούς χάρτες.
- Ενασχόληση με τις τρεις διαστάσεις και την εικονική περιήγηση σε ψηφιακά περιβάλλοντα.
- Αντίληψη της ύπαρξης διαφορετικών οπτικών σε θέματα προς συζήτηση, σε εικόνες και βίντεο.
- Εξοικείωση με τη δημιουργία ψηφιακών πολυτροπικών κειμένων.
- Επαφή με συνεργατικά διαδικτυακά περιβάλλοντα.
- Επαφή με τη δομή και διαχείριση υπερκειμένων.
- Ανάπτυξη αντιληπτικής ικανότητας ως προς τη δημιουργία κατασκευών ή την εύρεση πορείας στον χώρο, δίχως γλωσσικές οδηγίες, μόνο μέσα από βίντεο χωρίς ήχο και από χάρτη.

Διδακτικές πρακτικές

Οι διδακτικές πρακτικές συνοψίζονται στο Ε.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το παρόν σενάριο συντάχθηκε με σκοπό να εμπλουτίσει τις γνώσεις για τον κόσμο που προσφέρονται από το κείμενο *Η πτήση των γερανών* («Γλώσσα Γ΄ Δημοτικού», γ΄ τεύχος, σ. 56-57), το οποίο σχετίζεται με τις συνέπειες της ατομικής βόμβας που έπεσε στη Χιροσίμα κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και να εμβαθύνει ως προς τα μηνύματα ειρήνης και αισιοδοξίας που διαπερνούν το προαναφερθέν κείμενο, δίνοντας στους μαθητές/τριες ενεργητικό ρόλο κατά τη διαδικασία της μάθησης.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνδέεται με τους στόχους που αναφέρονται στο βιβλίο του δασκάλου της Γλώσσας της Γ' τάξης για την ενότητα 3.3 *Όλοι μια αγκαλιά* (σ. 49), όπου επισημαίνεται ότι «οι μαθητές ευαισθητοποιούνται στη διαπολιτισμική επικοινωνία και ενθαρρύνονται, ώστε να υιοθετήσουν στάσεις φιλειρηνικές και αλληλεγγύης απέναντι στους άλλους». Επίσης, εμπλουτίζει τους στόχους που παρουσιάζονται στο προαναφερθέν βιβλίο για το κείμενο *Η πτήση των γερανών* (σ. 50), που αναδεικνύουν «την εξοικείωση με κείμενα βιογραφικά και πληροφοριακά, την έκφραση συναισθημάτων και προσωπικών κρίσεων/στάσεων,...την κατανόηση και πραγμάτωση οδηγιών και τον εκφραστικό πολυτροπικό λόγο...».

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι μαθητές/τριες έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με συνεργατικά διαδικτυακά περιβάλλοντα εννοιολογικών χαρτών και παρουσιάσεων πολυτροπικών κειμένων, τα οποία πλέον αντιλαμβάνονται τα κείμενα ως συλλογικό προϊόν, να εκφραστούν μέσα από τη δημιουργία τρισδιάστατων σχεδίων και να αποκτήσουν ευχέρεια στη διαχείριση των τριών διαστάσεων του χώρου και της εικονικής περιήγησης. Εξοικειώνονται με ψηφιακά εργαλεία και περιβάλλοντα σύγχρονα, τα οποία κρίνονται βοηθητικά για την περαιτέρω ακαδημαϊκή, προσωπική και αργότερα επαγγελματική τους πορεία. Καλλιεργείται μια θετική στάση απέναντι στη χρήση τους και μεθοδεύεται η ανάπτυξη της κριτικής αντιμετώπισής τους.

Κείμενα

Από το σχολικό βιβλίο «Γλώσσα Γ' Δημοτικού»

Η πτήση των γερανών, διασκευασμένο απόσπασμα από το βιβλίο της Ρεμπέκα Χείζελ *Ηρωικά παιδιά*, (γ' τεύχος, σ. 56-57).

Κείμενα από ιστοσελίδες

«[Β' Παγκόσμιος Πόλεμος](#)» και «[ήπειροι](#)», λήμματα της Βικιπαίδεια

«Χιροσίμα: 68 χρόνια από τη ρίψη της πρώτης ατομικής βόμβας», άρθρο στην ιστοσελίδα <http://tvxs.gr/> (ανάρτηση: 06.08.2014)

«Ο Ιάπωνας που επέζησε από την ατομική βόμβα στη Χιροσίμα και κέρδισε τον μαραθώνιο της Βοστώνης. Δεν τον χειροκρότησε κανείς», άρθρο από την ιστοσελίδα <http://www.mixanitouxronou.gr/> (ανάρτηση: 26/02/2014)

«ΧΙΡΟΣΙΜΑ. Ω!!! Θεέ μου, τι κάναμε!», άρθρο στην ιστοσελίδα <http://www.sporeas.gr/> (ανάρτηση: 06.08.2013)

«Η μικρή Σαντάκο και οι γερανοί», ανάρτηση στο ιστολόγιο 165ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών <http://blogs.sch.gr/165dimath/> (ανάρτηση: 28.08.2014)

«Σιγή και μνήμη, 68 χρόνια από τη ρίψη του «Μικρού Αγοριού» στη Χιροσίμα», άρθρο στην ιστοσελίδα <http://www.skai.gr/> (ανάρτηση: 06.08.2013)

«Η πτήση των γερανών», ανάρτηση στο ιστολόγιο <http://egpaid.blogspot.com/> (ανάρτηση: 11.06.2013)

«Το οικολογικό κτίριο του μέλλοντος», άρθρο στην ιστοσελίδα <http://www.econews.gr/> (ανάρτηση: 10.03.2009)

«Η πυρηνική ενέργεια σήμερα», κείμενο στο ιστολόγιο του 6ου Λυκείου Καλλιθέας <http://lykeio6o.blogspot.gr/>

«Πυρηνική ενέργεια: παραγωγή ή καταστροφή;», κείμενο στο ιστολόγιο του 2ου Γενικού Λυκείου Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Ελληνικού,

[Μουσείο Ειρήνης της Χιροσίμα](#)

«Τα έξι καπέλα σκέψης», ιστοσελίδα της Ι. Κομνηνού

«Virtual Japanese House», παιχνίδι από την ιστοσελίδα <http://web-japan.org/>

«Η ακτινοβόληση στην επεξεργασία των τροφίμων», άρθρο του Μ. Ρισάκη στην ιστοσελίδα <http://www.mednutrition.gr/>

«Εντόπισαν ιαπωνικό τσάι με ραδιενέργεια στη Γαλλία», άρθρο στην ιστοσελίδα <http://www.greecejapan.com>

[Pirate Coloring Sheets & Craft Templates](http://www.leehansen.com/), από την ιστοσελίδα <http://www.leehansen.com/>

Βίντεο

«[Ρίψη της ατομικής βόμβας στη Χιροσίμα](#)», βίντεο του χρήστη Takeshi Anhtuan στο YouTube.

«[Learn origami – How to make a paper heart](#)», βίντεο του Traposo US

«[Nuclear Fission Animated](#)», βίντεο από την ιστοσελίδα www.freesciencelectures.com

«[Nuclear reactor – Understanding how it works](#)», του χρήστη elearnin

«[How to make a treasure map](#)», του χρήστη www.123peppy.com

«[Πώς να φτιάξετε ένα καπέλο πειρατή](#)» από τον χρήστη BeMary.com

«[How to make a safe or chest of a shoe box & construction paper](#)», από τον χρήστη eHowArtsAndCrafts

«[Με το δεξί](#)», απόσπασμα από επεισόδιο της σειράς (10/06/2011)

Φωτογραφικό υλικό

[Ανανεώσιμες και μη πηγές ενέργειας](#), από την Εγκύκλιο Παιδεία

[Πυρηνική σχάση](#) από την ιστοσελίδα της Δ. Γαρυφαλλίδου <http://www.garyfallidou.org/>

[Πυρηνικά εργοστάσια](#) από τη Βικιπαίδεια

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1ο και 2ο στάδιο

Το πρώτο στάδιο ξεκινά με ένα πολύ σύντομο βίντεο που παρουσιάζει [τη ρίψη της ατομικής βόμβας στη Χιροσίμα](#) (02:37). Στο βίντεο ακούγεται μόνο μία επιβλητική μουσική, με αποτέλεσμα να δημιουργείται η κατάλληλη ατμόσφαιρα, ώστε οι μαθητές/τριες να εστιάσουν στις πληροφορίες που αντλούν από τις σκηνές που διαδραματίζονται. Στη συνέχεια, αφού συζητήσουμε με τα παιδιά το περιεχόμενο του

βίντεο (τι συνέβη, με βάση τα χαρακτηριστικά των ανθρώπων που μπορεί να έγινε η ρίψη της βόμβας, ποιες ήταν οι συνέπειες κλπ.), προσπαθούμε να συνθέσουμε το ιστορικό του πλαίσιο, για να γίνει περισσότερο κατανοητό από τα παιδιά.

Τους παροτρύνουμε να πλοηγηθούν στη Βικιπαίδεια στο λήμμα «[Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος](#)» και να διαβάσουν μόνο το πρώτο κομμάτι. Αφού σχολιάσουμε και εξηγήσουμε επιγραμματικά τα όσα αναφέρονται, χωρίζουμε τις ομάδες σε δύο «στρατόπεδα», στις συμμαχικές δυνάμεις και στις δυνάμεις του Άξονα. Ζητάμε από κάθε ομάδα να επεξεργαστεί κάποιες από τις σημαίες των χωρών που ανήκουν στο στρατόπεδό της, οι οποίες υπάρχουν δεξιά στον πίνακα της ιστοσελίδας με τίτλο «Εμπλεκόμενες πλευρές», και να μεταβεί με τους υπερσυνδέσμους στην αντίστοιχη σελίδα της Βικιπαίδεια, όπου θα εξεργαστεί μόνο τον χάρτη που παρουσιάζεται. Στη συνέχεια, ανοίγουμε το GoogleEarth στην ολομέλεια. Κάνουμε μια πρώτη επίδειξη πληκτρολογώντας «Ελλάδα» στο πλαίσιο δίπλα από τον μεγεθυντικό φακό αναζήτησης. Μόλις η εφαρμογή μας μεταφέρει στη χώρα της Ελλάδας, επιλέγουμε την καρφίτσα από τη γραμμή εργαλείων. Πληκτρολογούμε το όνομα της χώρας και διαλέγουμε το σχήμα της καρφίτσας που επιθυμούμε δίπλα από το αντίστοιχο εικονίδιο.

Στη συνέχεια, ζητάμε από τις ομάδες να ακολουθήσουν την ίδια διαδικασία με τις χώρες που είχαν αναλάβει ή ενδεικτικά με κάποιες από αυτές. Αξίζει να σημειωθεί πως ορισμένες χώρες συμμαχισαν και με τα δύο μέτωπα σε διαφορετικές χρονικές

περιόδους του πολέμου. Το περιβάλλον αυτό επιτρέπει την ενασχόληση και με τον προσανατολισμό, αξιοποιώντας τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα.

Εναλλακτικά, αν υπάρξει δυσκολία στη χρήση του λογισμικού, μπορούμε να μοιράσουμε από τρεις περίπου έτοιμες σημαίες ή χαρτάκια με τα ονόματα των χωρών σε κάθε ομάδα. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί, αν θέλει, να αφήσει τα παιδιά να φτιάξουν τις σημαίες ή να γράψουν τα ονόματα των χωρών σε χαρτάκια. Θα πρέπει να εντοπίσουν τις αντίστοιχες χώρες στον παγκόσμιο χάρτη της τάξης και να στερεώσουν τα χαρτάκια πάνω του.

Ο/Η εκπαιδευτικός, αν επιθυμεί να δώσει περαιτέρω στοιχεία, μπορεί να επιλέξει κατά την κρίση του φωτογραφικό υλικό για τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο από το διαδίκτυο ή από άλλες πηγές και να το παρουσιάσει στην ολομέλεια, ώστε να διεξαχθεί συζήτηση για το περιεχόμενό τους.

Για να εμπλακούν τα παιδιά και με τις σημαντικές προσωπικότητες του πολέμου, μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να έχει εκτυπώσει τις εικόνες των ηγετικών προσώπων και τις σημαίες των χωρών καταγωγής τους και να τις έχει μπερδεμένες στον πίνακα, δίχως ονόματα (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, υποφάκελος «1ο και 2ο στάδιο», έγγραφο «Σημαίες και ηγέτες»). Στη συνέχεια, παροτρύνει κάθε ομάδα να επεξεργαστεί τους υπερσυνδέσμους του πίνακα των ηγετικών προσώπων και να επιλέξει από μία εικόνα/πρόσωπο, να την ονομάσει και να την αντιστοιχίσει με τη σημαία από τη χώρα καταγωγής του και την πλευρά στην οποία ανήκε κατά τη διάρκεια του πολέμου.

Η προσοχή θα επικεντρωθεί στην επεξεργασία των στοιχείων του «Απολογισμού» στο τελευταίο μέρος του πίνακα στο λήμμα της Βικιπαίδεια. Ζητάμε από τις ομάδες να μελετήσουν τα στοιχεία και να αναφέρουν τον νικητή με βάση τα νούμερα (Συμμαχικές δυνάμεις: σύνολο νεκρών πάνω από 50.000.000, Άξονας: πάνω από 12.000.000). Στη συνέχεια, ζητάμε να μελετήσουν το παραπάνω κομμάτι του πίνακα όπου αναγράφεται η «Έκβαση» του πολέμου. Τι παρατηρείτε; Ποιος νίκησε τελικά; Ζητάμε να σκεφτούν άλλες καταστροφικές συνέπειες πέρα από την απώλεια

ανθρώπων που φέρνει ένας πόλεμος. Τελικά υπάρχει νικητής και ηττημένος σε έναν πόλεμο; Ο νίκη όμως ως προς ποιον τομέα εκλαμβάνεται ως επιτυχία (οικονομικό, εδαφικό, κλπ.); Τι έχει περισσότερο αξία και για ποιους;

Παροτρύνουμε τα παιδιά να υποδυθούν κάποιους ρόλους, π.χ. στρατιώτες τα αγόρια ή νοσοκόμες της εποχής τα κορίτσια ή και ανάμεικτες ομάδες. Ο τόπος καταγωγής τους μπορεί να είναι οι Η.Π.Α., η Σοβιετική Ένωση, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία, η Ιταλία ή η Ιαπωνία. Ζητούμενο είναι να συντάξουν στις ομάδες τους μία επιστολή προς τους αρχηγούς του κράτους τους, στην οποία θα αναφέρουν την άποψή τους για τον πόλεμο, τις συνέπειες και τον υποτιθέμενο νικητή (βλ. [Άλλες εκδοχές](#)). Οι επιστολές παρουσιάζονται και αναδεικνύεται πως από όποια πλευρά και αν σταθούμε οι προβληματισμοί δε διαφέρουν και πολύ. Αν όμως ήμασταν μέτοχοι σε εργοστάσιο κατασκευής πολεμικών αεροπλάνων θα λέγαμε τα ίδια; Μήπως οι απόψεις και τα επιχειρήματά μας σχετίζονται με το κέρδος που αναζητούμε (οικονομικό, ηθικό κλπ.);

Στη συνέχεια, ζητάμε από όλες τις ομάδες να ασχοληθούν με το εισαγωγικό κείμενο του διαδικτυακού άρθρου [«Χιροσίμα: 68 χρόνια από τη ρίψη της πρώτης](#)

[ατομικής βόμβας](#)» (12 πρώτες σειρές) και να επεξεργαστούμε στην ολομέλεια το υλικό του άρθρου μέχρι και το πρώτο βίντεο που υπάρχει ([ρίνη της ατομικής βόμβας](#), διάρκεια 0:27). Συζητάμε για το διαφορετικό μέγεθος γραμματοσειράς από το υπόλοιπο κείμενο, την παράθεση των γεγονότων δίχως να φαίνεται πως ο συγγραφέας εκφράζει έντονα την προσωπική του θέση για το ζήτημα ή πως γράφει μεταφέροντας τη σκοπιά των Ιαπώνων ή των αντιπάλων τους.

Έπειτα, δίνουμε δύο άρθρα στις ομάδες, τα [«Ο Ιάπωνας που επέζησε από την ατομική βόμβα στη Χιροσίμα και κέρδισε τον μαραθώνιο της Βοστώνης. Δεν τον χειροκρότησε κανείς»](#) και [«ΧΙΡΟΣΙΜΑ. Ω!!! Θεέ μου, τι κάναμε!»](#). Το πρώτο σε έντυπη μορφή (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, υποφάκελο «1ο και 2ο στάδιο», αρχείο «Ο Ιάπωνας που επέζησε») και το δεύτερο σε ηλεκτρονική. Τους ζητάμε να τα διαβάσουν και να εντοπίσουν σε ποιο άρθρο ο συγγραφέας μεταφέρει σκέψεις ανθρώπων (στο πρώτο, των Αμερικάνων) και σε ποιο τονίζει έντονα την προσωπική του άποψη (στο δεύτερο) και πώς επιτυγχάνεται γλωσσικά αυτό (π.χ. στο πρώτο κείμενο: «Οι αναμνήσεις του πολέμου και οι απώλειες των Αμερικανών στρατιωτών ήταν ακόμα νωπές... Η Ιαπωνία είχε ξεκινήσει τον πόλεμο και η Αμερική δε συγχωρούσε εύκολα.» και στο δεύτερο: «η πρώτη ατομική βόμβα πέφτει επάνω στα ανύποπτα αθώα ‘ανθρωπάκια’»... «Το πλήρωμα – ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΔΟΛΟΦΟΝΟΙ- του ‘Enola Gay’»). Και εδώ μπορούμε να θίξουμε την αναφορά στην πηγή. Στο τέλος του δεύτερου κειμένου υπάρχει το άρθρο, όπως δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα το *Έθνος*. Ακόμα, αυτό το άρθρο έχει ως συμπληρωματικό τίτλο «Ένα γράμμα του ‘Σπορέα’ στη Χιροσίμα και Ναγκασάκι». Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να ρωτήσει τα παιδιά αν υπάρχουν στοιχεία επιστολής εδώ και γιατί επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος τίτλος. Μπορεί να διαβάσει στην ολομέλεια την τρίτη παράγραφο, για να εντοπιστεί ότι ο συγγραφέας απευθύνεται στις δύο πόλεις όπως θα απευθυνόταν σε ένα πρόσωπο (π.χ. «Καημένη Χιροσίμα. Μαζί με το Ναγκασάκι πλήρωσες τα κτηνώδη και απάνθρωπα ένστικτα της καταστροφικής μανίας που έχει ο άνθρωπος»).

Κλείνοντας αναθέτουμε στα παιδιά να γράψουν ένα πληροφοριακό κείμενο, ουδέτερο ή φορτισμένο θετικά ή αρνητικά, για τη ρίψη της βόμβας στη Χιροσίμα. Τους διευκρινίζουμε πως μπορούν να χρησιμοποιήσουν ανάλογες εικόνες και βίντεο που βρίσκονται σε φάκελο στον υπολογιστή τους (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, υποφάκελο «1ο και 2ο στάδιο», σχετικό υποφάκελο «Ενδεικτικές φωτογραφίες και βίντεο»). Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για τη δραστηριότητα αυτή τη διαδικτυακή εφαρμογή [lino](#) ως πίνακα ανακοινώσεων ή ένα Πρόγραμμα Παρουσίασης, όπου τα βίντεο θα δίνονται με τη μορφή θερμών υπερσυνδέσμων.

Με την ολοκλήρωση των εργασιών των παιδιών ακολουθεί η παρουσίασή τους στην ολομέλεια. Ο εκπαιδευτικός μπορεί, αν θέλει, να ζητήσει από τις ομάδες να αυτοαξιολογήσουν τις εργασίες τους και να ακολουθήσει μία συνολική αποτίμηση των όσων αποκόμισαν, αλλά και των δυσκολιών που αντιμετώπισαν στη συγγραφή των κειμένων και στη συνεργασία μεταξύ τους. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσαν να κληθούν οι μαθητές/τριες να αναφέρουν τους τρόπους με τους οποίους προσπάθησαν να επιλύσουν τα προβλήματα που αντιμετώπισαν και να προτείνουν ενδεχόμενες λύσεις που θα αξιοποιηθούν σε μελλοντικές δραστηριότητες.

3ο στάδιο

Η επόμενη δραστηριότητα αφορά τον όρο «παγκόσμιος». Ζητάμε την ετυμολογία από τα παιδιά και την άποψή τους για το αν είναι ακριβής ο χαρακτηρισμός του πολέμου με βάση τα στοιχεία που είδαμε μέχρι τώρα. Γιατί χαρακτηρίστηκε όμως έτσι; Συζητάμε αν είναι καθαρά γεωγραφικοί οι λόγοι που οδήγησαν στην επιλογή του συγκεκριμένου επιθέτου.

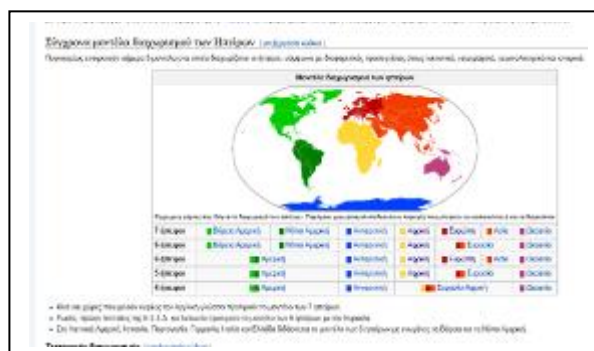
Ζητάμε από τις ομάδες να πλοηγηθούν στη Βικιπαίδεια στο λήμμα «[ήπειροι](#)». Εκεί τους παροτρύνουμε να επεξεργαστούν τις πληροφορίες του παγκόσμιου χάρτη που βρίσκονται στον υπερσύνδεσμο «[Σύγχρονα μοντέλα διαχωρισμού των ηπείρων](#)». Αρχικά, κατονομάζουμε στην ολομέλεια τις ηπείρους. Έπειτα, ζητάμε να σκεφτούν αν κάποιες ήπειροι θα μπορούσαν να εκλαμβάνονται ως μία. Συζητάμε με τα παιδιά

τους λόγους που οι άνθρωποι χάρισαν και ονόμασαν τα κομμάτια ξηράς με αυτόν τον τρόπο (π.χ. για να συνεννοούνται και να έχουν κοινό κώδικα επικοινωνίας ως προς τους γεωγραφικούς παράγοντες, τους γεωπολιτισμικούς, τους ιστορικούς κλπ.). Επομένως, ο διαχωρισμός των ηπείρων αποτελεί μία ανθρώπινη σύμβαση, μία κατασκευή, που πραγματοποιήθηκε για να διευκολύνει τους ανθρώπους.

Παροτρύνουμε τους μαθητές/τριες να μελετήσουν τις τρεις προτάσεις κάτω από τον χάρτη. Υπάρχουν διαφοροποιήσεις στο μοντέλο διαχωρισμού των ηπείρων ανάλογα με τον τόπο καταγωγής του καθενός; Αν κάποιος βρεθεί σε μία ξένη χώρα και δε γνωρίζει το μοντέλο που υιοθετείται εκεί, υπάρχει περίπτωση να δημιουργηθεί κάποια παρερμηνεία σε περίπτωση συζήτησης και αναφοράς στο εν λόγω θέμα;

Όπως όμως και αν ονομάσουμε τις ηπείρους, από όπου και αν καταγόμαστε, τα καταστροφικά αποτελέσματα του πολέμου είναι ίδια για όλους.

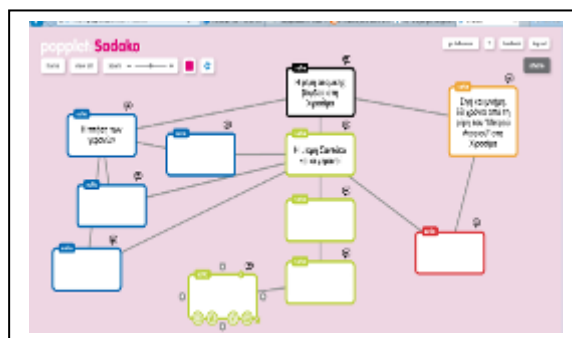
Ρωτάμε τα παιδιά αν θεωρούν ότι μπορεί να αποκτήσει την ίδια εμβέλεια και ένα μήνυμα ελπίδας και αισιοδοξίας. Τους διαβάζουμε το κείμενο *Η πτήση των γερανών* («Γλώσσα Γ΄ Δημοτικού», γ΄ τεύχος, ενότητα 3, σ. 56-57) και συζητάμε το περιεχόμενό του.

Έπειτα, αναθέτουμε σε κάθε ομάδα από ένα κομμάτι του κειμένου [«Η μικρή Σαντάκο και οι γερανοί»](#). Τους ζητάμε να το διαβάσουν και να αναφέρουν, αν το κομμάτι τους περιέχει ήδη γνωστές πληροφορίες ή αν προσθέτει καινούριες σε σχέση με το προηγούμενο κείμενο που επεξεργαστήκαμε. Στο σημείο αυτό μπορούν να ανοίξουν σε παράλληλο παράθυρο το διαδικτυακό περιβάλλον για την κατασκευή

εννοιολογικών χαρτών [Popplet](#), στο οποίο μπορούν να παρεμβαίνουν ταυτόχρονα οι ομάδες. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να έχει έτοιμο έναν σκελετό και κάθε ομάδα που θα παρουσιάζει ίδιες πληροφορίες ή καινούριες να τις σημειώνει συγχρόνως επιγραμμικά και στον χάρτη (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, υποφάκελο «3ο στάδιο», έγγραφο «Popplet»).

Οι πληροφορίες του δεύτερου κειμένου γίνονται εύκολα αντιληπτές από τα παιδιά. Ένα σημείο μόνο χρειάζεται διευκρίνιση. Στην τελευταία παράγραφο του κειμένου αναφέρεται «Στις 25 Οκτωβρίου, ο ‘χοντρός’ νίκησε». Ρωτάμε τα παιδιά ποιος πιστεύουν ότι είναι αυτός ο χοντρός. Δεν αναμένουμε να γνωρίζουν οι μαθητές/τριες μία τέτοια πληροφορία. Τους παρακινούμε να επεξεργαστούν τις τέσσερις πρώτες σειρές του άρθρου [«Σιγή και μνήμη, 68 χρόνια από τη ρίψη του ‘Μικρού Αγοριού’ στη Χιροσίμα»](#). Έτσι, επισημαίνουμε την πολύ συχνή ύπαρξη αντιφατικών πληροφοριών για το ίδιο θέμα στον παγκόσμιο ιστό και την αναγκαιότητα διασταύρωσης πληροφοριών από το διαδίκτυο, συμπληρώνοντας ταυτόχρονα άλλο ένα νήμα στον εννοιολογικό μας χάρτη με τη διευκρίνιση της συγκεκριμένης πληροφορίας.

Κλείνοντας, αν επιθυμεί ο/η εκπαιδευτικός, για να επιστρέψει στο αρχικό ερώτημα για τη δυνατότητα εξάπλωσης ενός μηνύματος αισιοδοξίας, αν και όχι όσο ταχύτατα εξαπλώνονται οι καταστροφικές συνέπειες ενός πολέμου, μπορεί να παροτρύνει τα παιδιά να φτιάξουν ένα εύκολο οριγκάμι. Οι ομάδες, βλέποντας ένα

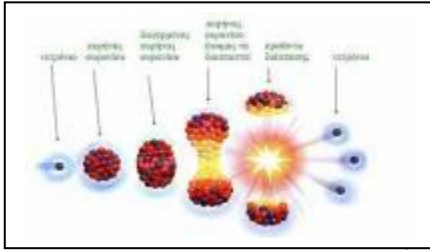
βίντεο (διάρκειας 03:00), χωρίς λόγια, με τα βήματα για την κατασκευή μιας [καρδιάς](#), δημιουργούν το δικό τους οριγκάμι επηρεασμένοι από μια τόσο μακρινή χώρα και από ένα περιστατικό τόσων δεκαετιών πίσω στον χρόνο. Για να είναι πιο εύκολη η κατασκευή, συμβουλεύουμε τα παιδιά να πατάνε «πάγωμα» της οθόνης σε κάθε νέο βήμα, ώστε να προλαβαίνουν τις κινήσεις που προβάλλονται.

4ο στάδιο

Στο στάδιο αυτό θα αξιοποιήσουμε την τεχνική των 6 καπέλων σκέψης. Η αφορμή για την έναρξη της δραστηριότητας θα είναι μία ερώτηση. Θα ρωτήσουμε τα παιδιά γιατί ονόμασαν τη βόμβα «ατομική». Η ερώτηση είναι δύσκολη και αναμένεται να μη γνωρίζουν την απάντηση. Επομένως, επισημαίνουμε στα παιδιά πως για κάθε θέμα που καλούμαστε να επεξεργαστούμε πρέπει να έχουμε στοιχεία, πληροφορίες. Μοιράζουμε στις ομάδες από μία εικόνα ενός άσπρου καπέλου (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, υποφάκελο «4ο στάδιο», έγγραφο «Καπέλα») ή από ένα άσπρο καπέλο που αντιστοιχεί στις «Πληροφορίες».

Θα ξεκινήσουμε με την ετυμολογία της λέξης «άτομο». Προέρχεται από το στερητικό *α-* και το ρήμα *τέμνω*. Ύλη που δεν τέμνεται, δεν κόβεται άλλο. Ρωτάμε αν γνωρίζουν τρόπους να βλέπουμε τόσο μικρά αντικείμενα που με γυμνό μάτι δεν έχουμε τη δυνατότητα να τα δούμε (π.χ. μεγεθυντικός φακός, μικροσκόπιο). Εξηγούμε στα παιδιά πως αν βάλουμε σε πολύ εξελιγμένα μικροσκόπια το μικρότερο δυνατό κομμάτι ύλης θα δούμε ότι έχει έναν πυρήνα. Αυτός, αν προσπαθήσουμε να τον «σχίσουμε» στη μέση, θα μας δώσει ενέργεια, δύναμη. Δείχνουμε στην ολομέλεια την παρακάτω φωτογραφία από την ιστοσελίδα της [Δ. Γαρυφαλλίδου](#) και ένα πολύ σύντομο βίντεο με την [αλυσιδωτή σχάση](#).

Ο/Η εκπαιδευτικός, αν το επιθυμεί, μπορεί να επεξεργαστεί τη φωτογραφία και να καλύψει τις πληροφορίες των στοιχείων. Μπορούμε να δείξουμε [εικόνες από τη Βικιπαίδεια](#) ενός πυρηνικού εργοστασίου ή ένα [βίντεο](#) και να εξηγήσουμε γενικά, χωρίς λεπτομέρειες, πώς λειτουργεί ο πυρηνικός αντιδραστήρας. Αν ο/η εκπαιδευτικός επιλέξει να δείξει το βίντεο, μπορεί να απενεργοποιήσει τον ήχο και να εξηγήσει εκείνος/η τη διαδικασία λειτουργίας του πυρηνικού αντιδραστήρα. Εξηγούμε στα παιδιά πως την ενέργεια που βγαίνει από τη σχάση των πυρήνων την εκμεταλλεύονται οι άνθρωποι σε πολλούς τομείς πέρα από την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος. Θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε πως η ατομική ενέργεια δεν είναι από μόνη της «καλή» ή «κακή». Τα αποτελέσματά της συνδέονται άμεσα με τον τρόπο που αυτή χρησιμοποιείται.

Μοιράζουμε σε κάθε ομάδα από ένα καπέλο (κόκκινο, κίτρινο, μαύρο και πράσινο) και παροτρύνουμε τα παιδιά να ανοίξουν το PowerPoint που βρίσκεται στην επιφάνεια εργασίας και να ακολουθήσουν τον σύνδεσμο που αντιστοιχεί στο δικό τους καπέλο (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, υποφάκελο «4ο στάδιο», αρχείο παρουσίασης «Υλικό για τις ομάδες»). Εξηγούμε στα παιδιά ότι θα πρέπει να επεξεργαστούν κείμενα και εικόνες και να συνθέσουν τη στάση που θα κρατήσει η ομάδα τους στον διάλογο που θα ακολουθήσει στο τέλος. Αν ο εκπαιδευτικός επιθυμεί, μπορεί να δώσει στις ομάδες περισσότερο υλικό στις ομάδες, είτε έντυπο (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, υποφάκελος «4ο στάδιο», έγγραφο «Το Βήμα») ή ψηφιακό (π.χ. [«Το οικολογικό κτίριο του μέλλοντος»](#), [«Η πυρηνική ενέργεια σήμερα»](#), [«Εντόπισαν ιαπωνικό τσάι με ραδιενέργεια στη Γαλλία»](#)).

Κατά τη διεξαγωγή του διαλόγου, όπου θα παρουσιάζεται το θέμα από διάφορες πτυχές, το μπλε καπέλο θα το «φοράει» ο/η εκπαιδευτικός για τη διαχείριση

της συζήτησης. Στα θετικά παρουσιάζεται η συντήρηση τροφίμων με ακτινοβολία. Εδώ θα μπορούσε να συζητηθεί αν αυτή η διαδικασία έχει και την αρνητική πλευρά της (ενδεικτικά προς πληροφόρηση μόνο του εκπαιδευτικού δίνεται το άρθρο [«Η ακτινοβόληση στην επεξεργασία των τροφίμων»](#)).

5ο στάδιο

Στο στάδιο αυτό θα προσεγγίσουμε τον χώρο στον οποίο είναι τοποθετημένο το Μνημείο Ειρήνης των Παιδιών. Ο χώρος αυτός αναφέρεται στο κείμενο [«Η πτήση των γερανών»](#) και είναι το Πάρκο Ειρήνης της Χιροσίμα. Τους ζητάμε να επεξεργαστούν μόνο τις φωτογραφίες του πάρκου και αναθέτουμε σε κάθε ομάδα να μας παρουσιάσει ένα ή δύο μνημεία. Λόγω της διαφορετικής έκτασης των κειμένων, μπορούν να δοθούν ανάλογα κείμενα σε ομάδες με τις ανάλογες δυνατότητες γρήγορης ανάγνωσης και επεξεργασίας τους. Το υπόλοιπο κείμενο το εξετάσαμε σε άλλη ιστοσελίδα στο προηγούμενο στάδιο. Το κείμενο [«Η μικρή Σαντάκο και οι γερανοί»](#) αναφέρει ως πηγή του το κείμενο [«Η πτήση των γερανών»](#). Εδώ θα μπορούσε ο/η εκπαιδευτικός να σχολιάσει πως στο διαδίκτυο είναι συχνό το φαινόμενο να βρίσκουμε το ίδιο κείμενο σε πολλές ιστοσελίδες και να αναφερθεί στην παράθεση πηγών, για να μη θεωρείται λογοκλοπή.

Μετά την παρουσίαση των μνημείων από τις ομάδες στην ολομέλεια, επικεντρωνόμαστε στο άγαλμα της Σαντάκο. Σχολιάζουμε την κοντινή και μακρινή λήψη, όπως και τη λήψη από κάτω προς τα πάνω της κοντινής φωτογραφίας. Επομένως, αναφερόμαστε στις διαφορετικές οπτικές γωνίες από τις οποίες μπορούμε να δούμε ένα αντικείμενο. Μπορούμε να επισημάνουμε πως ανάλογα με τη θέση του παρατηρητή μπορούν να διακρίνονται συγκεκριμένα σημεία του αντικειμένου, ίσως όχι τα ίδια κάθε φορά. Παρατηρούμε ότι στην πολύ κοντινή εικόνα δεν αντιλαμβανόμαστε το πόσο ψηλό είναι το άγαλμα, χάνουμε το υπόλοιπο μνημείο και τον περιβάλλοντα χώρο. Πολλές φορές ο φωτογράφος εστιάζει σε σημεία ή τα αποκρύπτει επίτηδες, ανάλογα με τον σκοπό του.

Στη συνέχεια, επισκεπτόμαστε όλοι μαζί [Μουσείο Ειρήνης της Χιροσίμα](#). Εκεί επιλέγουμε να περιηγηθούμε εικονικά στο Πάρκο της Ειρήνης (Guide to Peace Memorial Park). Υπάρχει ένας χάρτης με αριθμούς. Κάθε αριθμός αντιστοιχεί σε κάποιο μνημείο. Εδώ βρίσκονται τα μνημεία που συνάντησαν τα παιδιά στο κείμενο. Είναι μια καλή ευκαιρία να δουν και πώς είναι τοποθετημένα στον χώρο μέσα από έναν αυθεντικό χάρτη της περιοχής. Μπορούμε ακόμα να συζητήσουμε τρόπους καθοδήγησης κάποιου περαστικού από το ένα μέρος στο άλλο. Συζητάμε τις επιλογές στις εγκλίσεις των ρημάτων, στους χρόνους και στο πρόσωπο. Εδώ καλό θα ήταν να διευκρινιστεί πως το δεξιά και το αριστερά σχετίζεται πάντα με το σημείο αναφοράς. Οι αριθμοί που αντιστοιχούν σε κάποια μνημεία από αυτά που είδαμε είναι:

- το 8 στην καμπάνα
- το 9 στον τύμβο
- το 10 στον λύγχο
- το 16 στο άγαλμα της Σαντάκο
- το 27 στο Μουσείο
- το 52 στις στήλες της Ειρήνης

Έπειτα, μπορούμε να παροτρύνουμε τα παιδιά να υποδυθούν τους ξεναγούς, να δώσουν κατευθυντήριες οδηγίες για την προτεινόμενη από την ιστοσελίδα διαδρομή μαζί με πληροφορίες για τα εκθέματα του κυρίως κτηρίου (Main Building) και για τους τρεις ορόφους του ανατολικού κτηρίου (The East Building). Οι τέσσερις αυτές διαδρομές έχουν διαφορετική δυσκολία ως προς το μήκος και τις κατευθύνσεις της διαδρομής. Επίσης, έχουν διαφορετικό αριθμό εκθεμάτων. Έτσι, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αναθέσει στις ομάδες που πιστεύει ότι θα δυσκολευτούν τις εύκολες

διαδρομές (π.χ. του δεύτερου ορόφου του ανατολικού κτηρίου). Με τη φαντασία τους θα μπορούσαν οι μαθητές να περιγράψουν στις κατευθυντήριες οδηγίες το περιεχόμενο των εκθεμάτων, δημιουργώντας έτσι ένα υβριδικό κείμενο.

Οι ταμπέλες με τα εκθέματα είναι στα αγγλικά. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να μοιράσει στα παιδιά, αν αυτά δε γνωρίζουν καλά αγγλικά, καρτελάκια με τους τίτλους των εκθεμάτων στα αγγλικά και δίπλα στα ελληνικά (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, υποφάκελο «5ο στάδιο», αρχείο «Ταμπέλες»). Οι μαθητές θα κληθούν να παρουσιάσουν στην ολομέλεια τη διαδρομή τους ως ξεναγοί που προσπαθούν να ενημερώσουν ευγενικά τους τουρίστες για το πώς θα κινηθούν και για το τι θα δουν στο μουσείο. Η παρουσίαση θα γίνει με προφορική επίδειξη της διαδρομής στην οθόνη. Και εδώ μπορούμε να σχολιάσουμε τις γλωσσικές επιλογές και να τις συγκρίνουμε, αν θέλουμε, με τις κατευθυντήριες οδηγίες της προηγούμενης δραστηριότητας.

6ο στάδιο

Έχοντας αναφερθεί στις καταστροφές της ατομικής βόμβας, στο ατύχημα της Φουκουσίμα το 2011, στην τρισδιάστατη απεικόνιση χώρων και στην εικονική περιήγηση, σε αυτό το στάδιο επιχειρούμε να συνδυάσουμε δημιουργικά όσα αποκομίσαμε από τα προηγούμενα δίωρα.

Συζητάμε με τα παιδιά για τις καταστροφές που υπέστησαν τα σπίτια στη Φουκουσίμα και το πόσο σημαντική είναι η βοήθεια όταν κάποιος την έχει ανάγκη. Δείχνουμε ένα σύντομο απόσπασμα (01:30) από ένα επεισόδιο της σειράς [Με το δεξί](#). Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να συζητήσει με τα παιδιά πολλά θέματα. Ενδεικτικά θα μπορούσε να σχολιαστεί η συγκίνηση των ανθρώπων, η συμπαράσταση του κόσμου, τα προϊόντα που παρουσιάζονται μέσα από τέτοιου είδους εκπομπές, τα οποία δίνονται μεν ως δωρεές, αλλά οι εταιρείες στοχεύουν στη διαφήμισή τους, τα νούμερα θεαματικότητας που απασχολούν τα κανάλια και τους συντελεστές των εκπομπών, τα οποία ανεβαίνουν, όταν παρουσιάζονται ανάλογα θέματα που

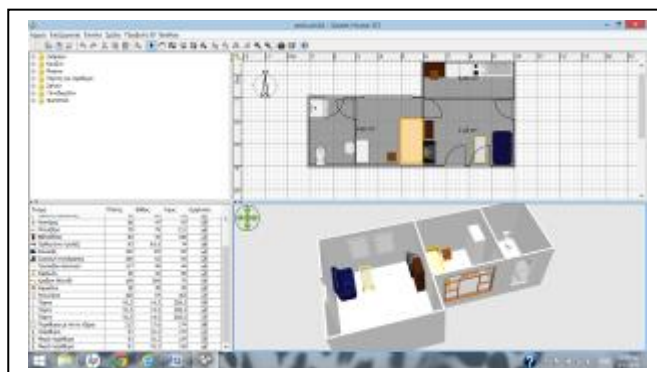

στοχεύουν στο συναίσθημα του κοινού. Μπορεί, ακόμα, να σχολιαστεί ο τίτλος και το σήμα της εκπομπής. Βασικό είναι να συζητήσουμε με τα παιδιά για την κίνηση της κάμερας, όταν παρουσιάζεται το εσωτερικό του σπιτιού.

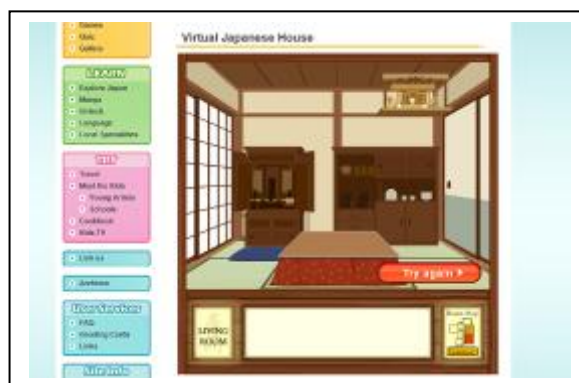
Στη συνέχεια, ζητάμε από τα παιδιά να υποδυθούν ότι εργάζονται σε μια κατασκευαστική εταιρεία, η οποία ανέλαβε να κατασκευάσει σπίτια για τους κατοίκους που έμειναν άστεγοι στην Ιαπωνία κατά το ατύχημα του 2011. Τους ζητάμε να σχεδιάσουν ένα σπίτι με το πρόγραμμα [Sweet Home](#). Ο/Η εκπαιδευτικός καλό θα ήταν να κάνει επίδειξη του προγράμματος στην ολομέλεια και τις δυνατότητες του προγράμματος που εξηγεί να τις δοκιμάζουν ταυτόχρονα και οι μαθητές. Η γλώσσα χρήσης είναι η ελληνική, επομένως είναι πιο εύκολη η εξερεύνησή του. Καθώς εργαζόμαστε στη δισδιάστατη εκδοχή του σπιτιού, οι προσθήκες ή οι αλλαγές που κάνουμε ενσωματώνονται αυτόματα στην τρισδιάστατη εκδοχή ακριβώς από κάτω.

Αν επιθυμεί να δώσει μια εικόνα των δυνατοτήτων του προγράμματος, μπορεί να τους δείξει κάποια δείγματα (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, υποφάκελο «6ο στάδιο», υποφάκελο «Δείγματα Sweet Home»). Ανάλογα με το επίπεδο που βρίσκονται οι μαθητές/τριες σε σχέση με τη χρήση του Η/Υ, μπορούμε να αξιοποιήσουμε διαφορετικές δυνατότητες που μας δίνονται από το πρόγραμμα. Οι πιο εύκολες είναι η δημιουργία δαπέδου, τοίχων, παραθύρων και η εισαγωγή επίπλων στον χώρο (ενός ή περισσότερων ορόφων). Ανεβαίνοντας σε επίπεδο δυσκολίας μπορούμε να αλλάξουμε χαρακτηριστικά στα αντικείμενα (π.χ. χρώματα). Επίσης, μπορούμε να τραβήξουμε φωτογραφίες ή βίντεο, τοποθετώντας την κάμερα όπου επιθυμούμε.

Στο τέλος, αφού παρουσιάσουν οι ομάδες τις δημιουργίες τους στην ολομέλεια, μπορούμε να παίξουμε όλοι μαζί ένα [πολύ σύντομο παιχνίδι](#), το οποίο σχετίζεται με τα σπίτια της Ιαπωνίας της δεκαετίας του '50. Στο παιχνίδι αυτό θα χρειαστεί ο/η εκπαιδευτικός να μεταφράζει τις ερωτήσεις, γιατί είναι στα αγγλικά. Τα σπίτια ήταν ξύλινα. Επομένως, μπορεί να γίνει αντιληπτό γιατί υπήρξε ολοκληρωτική καταστροφή από τη ρίψη της βόμβας, συσχετίζοντας το υλικό με το αποτέλεσμα.

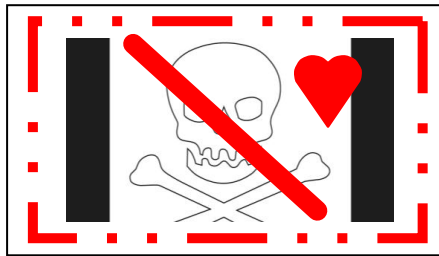
7ο στάδιο

Στο τελευταίο στάδιο οργανώνουμε το παιχνίδι «το κυνήγι του θησαυρού». Μπορούμε να αναθέσουμε στις ομάδες, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους, την [κατασκευή χαρτών](#), [καπέλων και κάλυμμα ματιών](#) και [σεντουκιών](#), τα οποία τα κατασκευάζουν παρακολουθώντας το βίντεο, δίχως ήχο, και καλούνται να γράψουν τις οδηγίες κατασκευής και να τις παρουσιάσουν μαζί με τις δημιουργίες τους στην ολομέλεια. Αν έχουμε πολλές ομάδες, μπορούμε να αναθέσουμε την κατασκευή σημαίας ή οτιδήποτε σχετίζεται με το θέμα μας. Οι ομάδες φτιάχνουν τόσα καπέλα και καλύμματα ματιών όσοι και οι μαθητές, τόσα σεντούκια και χάρτες όσες και οι ομάδες.

Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει όσες γνώσεις αποκόμισαν μέχρι τώρα τα παιδιά, γλωσσοδέτες, αινίγματα και να αφήσει τους μαθητές να ψάξουν για

τον θησαυρό, όχι ως πειρατές, αλλά, για παράδειγμα, ως «Πειρατές Κατά του Πολέμου».

Το έπαθλο μπορεί να είναι κάτι συμβολικό π.χ. μία φωτογραφία των μαθητών, που θα την έχουμε τραβήξει, όταν δουλεύουν συνεργατικά, χωρισμένη σε τόσα κομμάτια όσες και οι ομάδες. Επομένως, η αξία του θησαυρού θα αναδειχθεί μόνο όταν ενωθούν τα κομμάτια.

Αν ο/η εκπαιδευτικός θεωρεί ότι το μαθητικό του δυναμικό είναι ικανό να ανταποκριθεί, μπορεί να αφήσει ακόμα και την οργάνωση των στοιχείων στις ομάδες, τις οποίες θα κατευθύνει και θα βοηθάει. Έτσι, η κάθε ομάδα θα βάλει τις δικές της ερωτήσεις, θα δημιουργήσει τον δικό της χάρτη, θα κρύψει τα στοιχεία και θα κατασκευάσει το δικό της έπαθλο, το οποίο μπορεί να είναι π.χ. ένας οριγκάμι γερανός που υπάρχει στην τελευταία σελίδα του γ' τεύχους της Γλώσσας. Στη συνέχεια, η κάθε ομάδα θα δώσει τον χάρτη σε κάποια άλλη, για να ψάξει τον θησαυρό.

Εικόνες για πειρατικά σχέδια μπορεί ο/η εκπαιδευτικός να βρει στο συνοδευτικό υλικό (βλ. υποφάκελο «7ο στάδιο», υποφάκελο «Πειρατικές εικόνες») και να τις αξιοποιήσει όπως επιθυμεί.

Το παιχνίδι μπορεί να πραγματοποιηθεί σε μια ώρα Γυμναστικής σε συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό γυμναστικής και να διαδραματιστεί σε όποιο χώρο του σχολείου επιλέξουμε.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δεν προβλέπονται από το σενάριο.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Η δραστηριότητα της σύνταξης επιστολής προς κάποιο ηγετικό πρόσωπο μπορεί να συνδυαστεί και με το Publisher, το οποίο προσφέρει τη δυνατότητα επεξεργασίας και εκτύπωσης επιστολόχαρτου (και φακέλου). Η επιλογή μπορεί να πραγματοποιηθεί από την *Αλλαγή προτύπου*. Εδώ μπορούμε να συζητήσουμε με τα παιδιά ποια στοιχεία αναγράφονταν σε μία επιστολή παλιά (π.χ. τόπος, ημερομηνία κλπ.) και ποια στοιχεία παρουσιάζονται στη φόρμα που προσφέρει το πρόγραμμα (π.χ. τηλέφωνο, φαξ, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο).

Στο 4ο στάδιο προτείνεται να χρησιμοποιηθούν τα *Έξι καπέλα σκέψης*. Αν θεωρεί ο εκπαιδευτικός ότι θα δυσκολευτούν τα παιδιά, μπορεί πριν το συγκεκριμένο δίωρο να τα βοηθήσει να εξοικειωθούν με αυτή τη διαδικασία, παίζοντας τους *Εφτά νάνους*. Εδώ τα καπέλα είναι εφτά και σχετίζονται με την προσωπικότητα του κάθε νάνου. Κάθε καπέλο δίνει στον κάτοχό του τον τρόπο σκέψης του χαρακτήρα του νάνου (π.χ. Χαρούμενος=αισιόδοξος, Σοφός=έξυπνος, μορφωμένος, Γκρινιάρης= απαιτητικός, Συναχωμένος=ειδική κατηγορία, άρρωστος, Χαζούλης=δυσκολία στην κατανόηση, πολλές ερωτήσεις, Ντροπαλός=έλλειψη αυτοπεποίθησης και Υπναράς= αδιάφορος, τεμπέλης). Αυτό το παιχνίδι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα πρώτο στάδιο της υιοθέτησης ενός συγκεκριμένου τρόπου σκέψης.

Σε συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό των Αγγλικών μπορεί να αξιοποιηθεί ο [Σταθμός Ειρήνης των Παιδιών](#) (Kids Peace Station), που αποτελεί μέρος του [Μουσείου Ειρήνης της Χιροσίμα](#) (Hiroshima Peace Memorial Museum WebSite), και να εμπλουτιστεί το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων με τη [συγγραφή και αποστολή γράμματος στη Σαντάκο](#) (*Letters to Sadako*), με τη συγγραφή μηνύματος ειρήνης σε ένα ανάλογο παιδικό [forum](#) (*Talking about Peace*) και την ευκαιρία σχολιασμού άλλων μηνυμάτων και τέλος τη [δημοσιοποίηση παρουσίασης](#) εργασιών των παιδιών (*Peace Studies Presentation Room*).

Αν θέλουμε να εμπλέξουμε τις ειδικότητες και των αγγλικών και των καλλιτεχνικών, μπορούμε να συμμετέχουμε στον ετήσιο [διαγωνισμό ζωγραφικής](#) που

διοργανώνει ο [Σταθμός Ειρήνης των Παιδιών](#). Μπορούμε, επίσης, να προτρέψουμε τους μαθητές/τριες να σχεδιάσουν ένα πυρηνικό εργοστάσιο τοποθετώντας εκεί τα μηνύματά τους για την πυρηνική ενέργεια. Μπορούν να προβληθούν βοηθητικά βίντεο γρήγορης σχεδίασης ([βίντεο 1](#), [βίντεο 2](#)), απενεργοποιώντας τον ήχο, για να εστιάζουν οι μαθητές στη σχεδίαση.

Ακόμα, αν επιθυμούμε να δώσουμε μια πιο μελωδική νότα στις δραστηριότητες, μπορούμε να ζητήσουμε από τον/την εκπαιδευτικό μουσικής να ασχοληθεί με το τραγούδι που σχετίζεται με τους γερανούς μέσα από [πληροφορίες και εκτελέσεις του τραγουδιού](#), καθώς και μέσα από την επεξεργασία των [στίχων](#) του.

Αν συνδυάσουμε τις εικόνες/ζωγραφιές των παιδιών με το τραγούδι, μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα βίντεο παίρνοντας ιδέες από την ιστοσελίδα <http://www.kinoumeno.gr>, στην οποία παρουσιάζονται τεχνικές κινούμενης εικόνας. Οι δημιουργίες των παιδιών μπορούν να σταλούν στην [Ευρωπαϊκή Συνάντηση Νεανικής Οπτικοακουστικής Δημιουργίας – Camera Zizanio](#), να παρουσιαστούν και να διαγωνιστούν.

Στη δραστηριότητα του 5ου σταδίου με τη δημιουργία τρισδιάστατου σπιτιού μπορούμε να εμπλέξουμε και την περιγραφή χώρου αξιοποιώντας τοπικά επιρρήματα, επίθετα και τον ενεστώτα στα ρήματα που θα χρησιμοποιηθούν. Επίσης, οι φωτογραφίες μπορούν να αξιοποιηθούν για τον σχολιασμό της ενδυμασίας των γυναικών στην Ιαπωνία, των [κιμονό](#). Οι φωτογραφίες που βρίσκονται στις καρτέλες της ομάδας του πρώτου ορόφου του ανατολικού κτηρίου (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, υποφάκελο «5ο στάδιο», έγγραφο «Ταμπέλες»), μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη δημιουργία μιας μικρής χρονογραμμής με τη διαδικτυακή εφαρμογή [Timetoast](#), στην οποία θα τοποθετηθούν οι περίοδοι εξουσίας των αυτοκρατόρων.

Στο τέλος της δραστηριότητας του 6ου σταδίου μπορούμε να δείξουμε εικόνες της σημερινής Ιαπωνίας. Εδώ θα αναδειχθεί η διαφορά των σπιτιών τότε και τώρα και θα γνωρίσουν καλύτερα μια πτυχή του ιαπωνικού πολιτισμού (βλ. φάκελο

συνοδευτικού υλικού, υποφάκελο «6ο στάδιο», σχετικό υποφάκελο «Εικόνες σύγχρονης Ιαπωνίας»). Επίσης, μπορεί να γίνει σύγκριση των ελληνικών και των ιαπωνικών κτηρίων στο παρόν και στο παρελθόν και να σχολιαστεί η ραγδαία ανάπτυξη του ιαπωνικού πολιτισμού. Πληροφορίες σχετικά με τον ιαπωνικό πολιτισμό μπορούμε να αντλήσουμε από τον ιστότοπο <http://www.greecejapan.com> και από τη [συλλογή φωτογραφιών του Γρηγόρη Μηλιαρέση](#).

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Στο παρόν σενάριο προτείνονται προγράμματα και διαδικτυακά περιβάλλοντα τα οποία ίσως δυσκολέψουν τους μαθητές, αν δε γίνει η σωστή και ολοκληρωμένη παρουσίασή τους. Συνεπώς, ο/η εκπαιδευτικός χρειάζεται να έχει εξοικειωθεί σε ικανοποιητικό βαθμό με τις δυνατότητες και τις απαιτήσεις τους, ώστε να κατευθύνει αποτελεσματικά τα παιδιά.

Το θέμα που πραγματεύεται το σενάριο, ο πόλεμος και η ειρήνη, είναι πολύ μεγάλο και μπορεί να προσεγγιστεί από πάρα πολλές πλευρές. Οι δραστηριότητες που προτείνονται είναι ενδεικτικές, όπως και ο χρόνος εφαρμογής τους. Ο/Η εκάστοτε εκπαιδευτικός θα πρέπει να προσαρμόσει τους στόχους και τις δραστηριότητες στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του μαθητικού δυναμικού του/της, συνυπολογίζοντας τον χρόνο που επιθυμεί ο/η ίδιος/ίδια να διαθέσει..

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

de Bono, E. 1985. *Six Thinking Hats: An Essential Approach to Business Management*. Little, Brown, & Company.

Δεδούλη, Μ. 2002. Βιωματική Μάθηση-Δυνατότητες αξιοποίησης της στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης. Στο *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, τ. 6 (σ.145-159), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα. Δημητρόπουλος, Χ., Κομνηνού, Ι., Μήλεση, Θ. 2013. Η Μικρασιατική Εκστρατεία. Μια Προσέγγιση των Ιστορικών Γεγονότων με τη Μέθοδο των Έξι Καπέλων της Σκέψης, στο Πλαίσιο ενός eTwinning Project. Στο Α. Λαδιάς, Α. Μικρόπουλος, Χ. Παναγιωτακόπουλος, Φ. Παρασκευά, Π. Πιντέλας, Π. Πολίτης, Σ. Ρετάλης, Δ. Σάμψων, Ν. Φαχαντίδης, Α. Χαλκίδης (επιμ.), *Πρακτικά*

Εργασιών 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου «Ένταξη των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διαδικασία» της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης ΤΠΕ στην Εκπαίδευση (ΕΤΠΕ), Τμήμα Ψηφιακών Συστημάτων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς, 10-12 Μαΐου.

Κομνηνού, Ι., 2012. *Τα 6 καπέλα της σκέψης - 6 thinking hats*. Διαθέσιμο στο: http://users.sch.gr/rmfrentzou/creativity_greek_2/6_6_thinking_hats.html

Kress, G. 2003. *Literacy in the New Media Age*. New York: Routledge

Χαραλαμπίδης, Α. & Σ. Χατζησαββίδης. 1997. *Διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας: Θεωρία και πρακτική εφαρμογή*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.